

STRAFFEGJENNOMFØRING MED ELEKTRONISK KONTROLL

FAKTAARK PER MARS 2025

Bakgrunn

Straffegjennomføring med elektronisk kontroll ble i 2008 etablert som en prøveordning i enkelte fylker, og fra 2014 ble ordningen landsdekkende. Den samlede kapasiteten var i 2024 på 500 plasser. Ordningen er hjemlet i straffegjennomføringsloven §16 a.

Straffegjennomføring med elektronisk kontroll bidrar til økt kapasitet i kriminalomsorgen og til økt kvalitet i straffegjennomføringen. Ordningen gir domfelte mulighet til å ivareta sine sosiale og økonomiske forpliktelser under straffegjennomføringen, bidrar til en hensiktsmessig progresjon og til å redusere faren for ny kriminalitet. Samtidig er ordningen sikkerhetsmessig forsvarlig, og straffen gjennomføres under tett kontroll og faglig oppfølging fra kriminalomsorgen.

Justis- og beredskapsdepartementet sendte i mai 2024 på høring forslag til endringer for en mer hensiktsmessig bruk av elektronisk kontroll og digitale kontrolltiltak i kriminalomsorgen. Formålet er å styrke samfunnsvernet ved løslatelse og endt straffegjennomføring, å redusere tilbakefall til ny kriminalitet og å styrke ettervernet. Samtidig er det et ønske om å bruke digitale løsninger for å legge til rette for mer effektiv ressursbruk i kriminalomsorgen. Høringsfristen var september 2024, og saken er fremdeles til behandling i Justis- og beredskapsdepartementet. Høringen kan leses her:

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horingsbrev-forslag-til-endring-av-straffegjennomforingsloven-og-forskrift-om-straffegjennomforing-mv.-bruk-av-elektronisk-kontroll-og-digitale-kontrolltiltak-i-kriminalomsorgen/id3037445/>

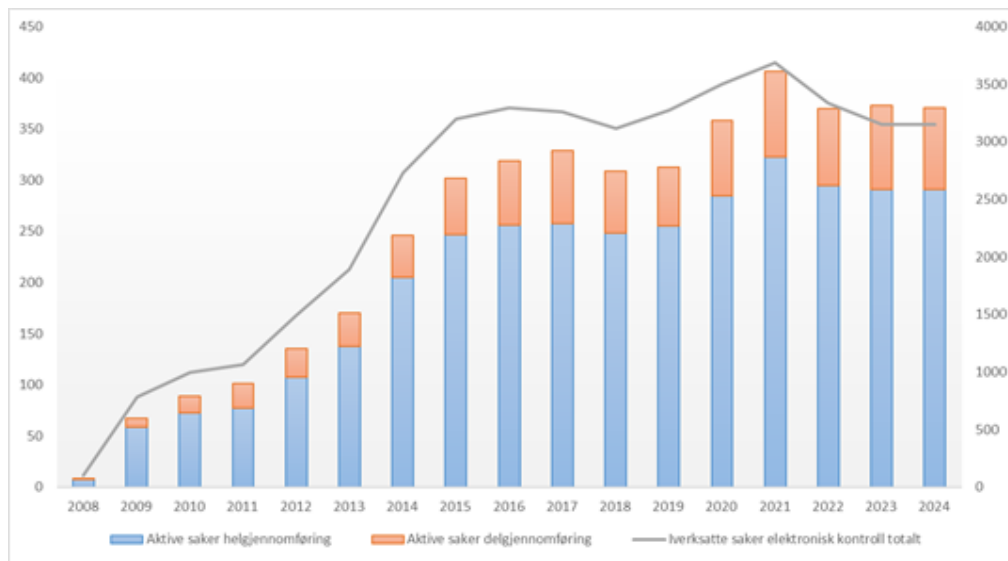
For øvrig benytter kriminalomsorgen digitale kontrolltiltak til andre formål enn straffegjennomføring med elektronisk kontroll etter strfgjl. §16 a:

- Kontakt- og besøksforbud med elektronisk kontroll, såkalt omvendt voldsalarm (strl. §57 og strpl. 222a) er politiets ansvar, men kriminalomsorgen bidrar med praktiske oppgaver og overvåking. Bruk av omvendt voldsalarm inngår i en helhetlig satsing for å forebygge og bekjempe vold i nære relasjoner.
- Ungdom som gjennomfører ungdomsstraff, kan ved brudd idømmes oppholds- og kontaktrestriksjoner med elektronisk kontroll (strl. §59 e og §52 d). Konfliktrådet har det overordnede ansvaret for gjennomføring av ungdomsstraff, og samarbeider med kriminalomsorgen om den elektroniske kontrollen.
- Stortinget har vedtatt lovendring om bruk av varetektsfengsling som oppholdspåbud med elektronisk kontroll (strpl. §184 b). Ordningen forventes å tre i kraft i løpet av 2025.

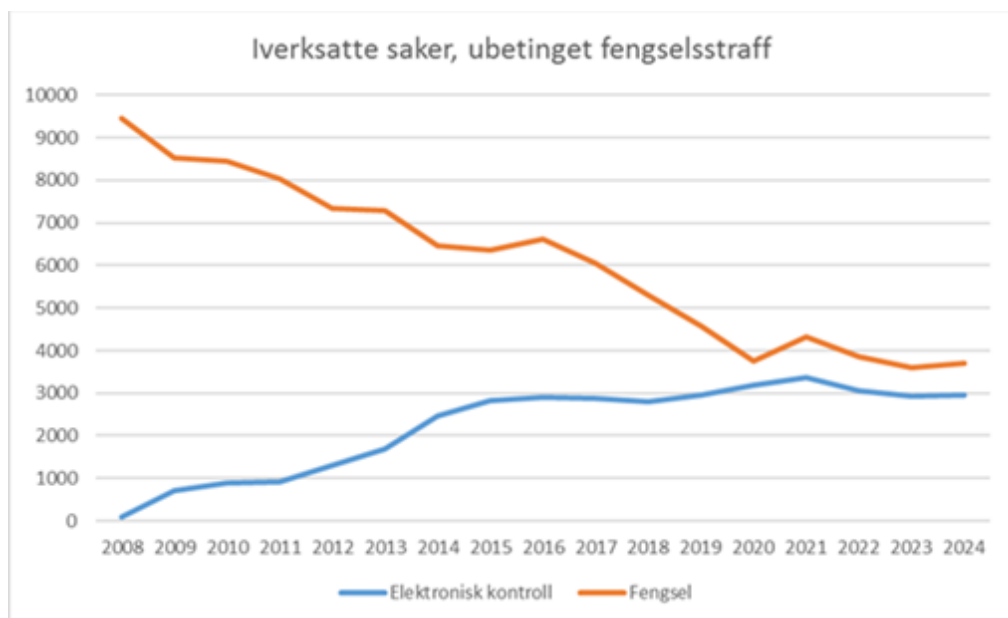
Kapasitet

I 2024 ble det iverksatt totalt 3150 saker med elektronisk kontroll. 2966 av disse gjennomførte hele straffen med elektronisk kontroll (helgjennomføring), og 285 gjennomførte den siste delen av en ubetingede straffen med elektronisk kontroll (delgjennomføring). Det var til enhver tid i gjennomsnitt 371 domfelte som gjennomførte straff med elektronisk kontroll. Av disse var 80 delgjennomføringer. Gjennomsnittlig domslengde på helgjennomføring var på 43 dager, mens gjennomsnittlig gjennomføringstid på delgjennomføring var på 103 dager. Andelen som har blitt overført til fengsel etter brudd på reglene har ligget stabilt på mellom 4 og 5 prosent, og anses svært lavt.

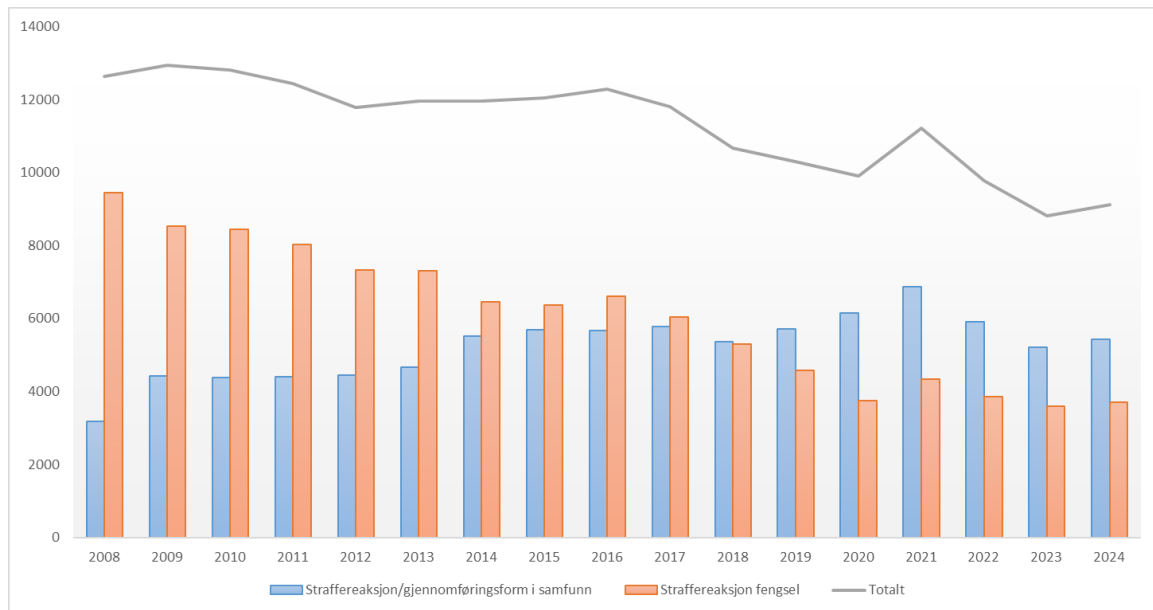
Figuren under viser oversikt over utviklingen av antall aktive og iverksatte saker med straffegjennomføring med elektronisk kontroll, helgjennomføring og delgjennomføring, i perioden 2008 – 2024:

Av de totalt 7 515 ubetingede dommene kriminalomsorgen mottok fra domstolene i 2024 ble om lag 40 prosent iverksatt med elektronisk kontroll helgjennomføring. Figuren under viser utviklingen siden 2008:

Man har over tid sett en utvikling med en økende andel domfelte som gjennomfører straff i samfunnet. I 2024 ble 6 av 10 iverksatte saker gjennomført i samfunnet. Bruk av elektronisk kontroll er den viktigste årsaken til dette. Grafen under viser utvikling iverksatte dommer fordelt på straffereaksjon/gjennomføringsform i samfunn og fengsel.

Målgruppe

Målgruppen for denne straffegjennomføringsformen er domfelte med inntil 6 måneder idømt ubetinget fengselsstraff (helgjennomføring), eller som har inntil 6 måneder gjenstående soningstid til forventet løslatelse og har gjennomført en tredel av den ubetingete straffen (delgjennomføring).

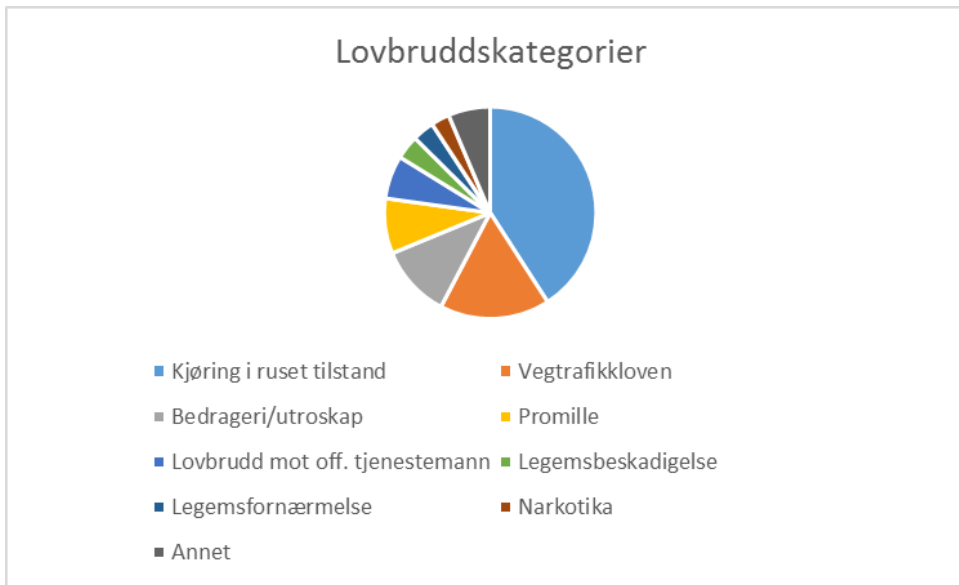
Elektronisk kontroll skal ikke innvilges hvis formålet med straffen eller sikkerhetsmessige grunner taler mot det, det er grunn til å anta at domfelte vil unndra seg gjennomføringen eller det ellers anses utilrådelig.

Videre skal elektronisk kontroll ikke innvilges for domfelte som er dømt for seksuallovbrudd, eller for alvorlig eller gjentatt voldslovbrudd, eller der vold er begått mot barn eller noen man bor eller bodde sammen med. Det vises her til forskriften § 7-3 fjerde ledd som angir nærmere hvilke typer av lovbrudd hvor straffen ikke kan gjennomføres med EK, samt hvilke unntakstilfeller hvor EK kan vurderes.

For domfelte under 18 år har kriminalomsorgen en vurderingsplikt for elektronisk kontroll. Overføring til elektronisk kontroll kan for denne gruppen innvilges uavhengig av straffens lengde, hvor lenge det gjenstår til forventet løslatelse og type lovbrudd. Begrensningene i gjennomføringstid og lovbruddskategori gjelder heller ikke for domfelte som er soningsudyktige og dermed ikke er i stand til å gjennomføre straffen i fengsel eller institusjon av helsemessige årsaker.

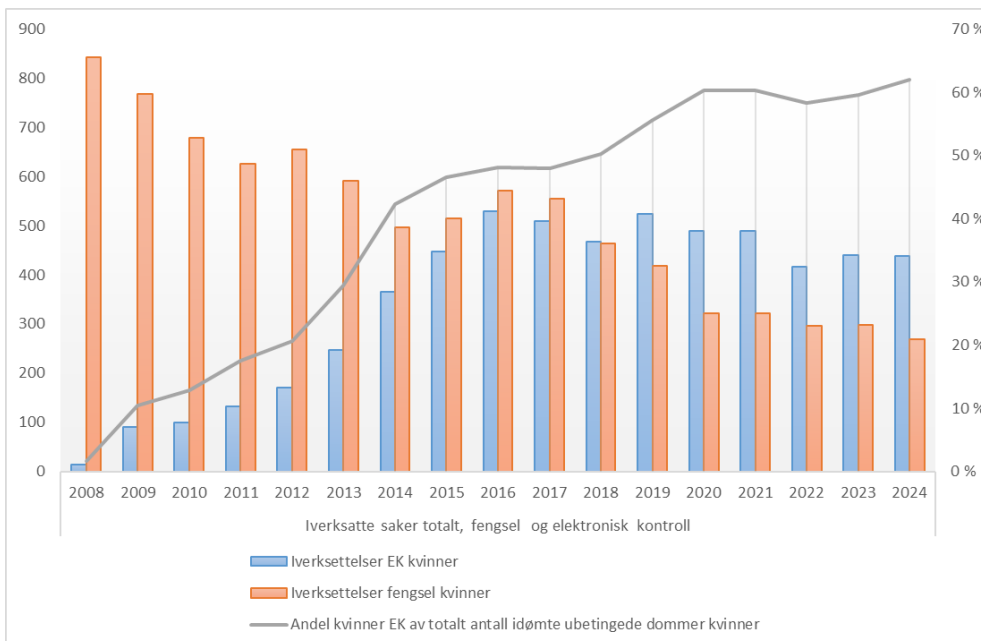
Domfelte som er siktet for nye straffbare forhold eller besluttet endelig utvist fra landet, skal ikke innvilges straffegjennomføring med elektronisk kontroll med mindre det foreligger særlige grunner.

Figuren under viser at 2/3 av alle domfelte som gjennomførte elektronisk kontroll i 2024 var dømt for kjøring i ruspåvirket tilstand (rus og promille tilsammen) og veitrafikk. Deretter følger lovbruddskategorien bedrageri/utroskap med 10 prosent.

Av alle domfelte som gjennomførte straff med elektronisk kontroll i 2024 var 562 utenlandske statsborgere, som er en andel på om lag 18 prosent. Gjennomsnittlig alder var 38 år, og 21 prosent av de domfelte var under 25 år.

I 2024 var det totalt 439 kvinner som iverksatte straffen med elektronisk kontroll. Dette utgjør 62 prosent av alle idømte ubetingede dommer for kvinner. Av alle iverksatte helgjennomføringssaker med elektronisk kontroll utgjør kvinner til enhver tid om lag 15 prosent, mens de utgjør om lag 5 prosent av alle nyinnsettelse i fengsel.

Innhold og kontroll

Kriminalomsorgen har det totale ansvar for administrasjon og drift av ordningen. Virksomheten er administrativt underlagt et friomsorgskontor, i nært samarbeid med fengslene. Bemanningen er tverrfaglig med både fengselsfaglig og sosialfaglig kompetanse.

Domfelte gis mulighet for å etablere eller opprettholde sine økonomiske og sosiale forpliktelser, gjennom å gå på jobb eller være i utdanning og ha samvær med familie og barn. Dersom det er medlemmer i husstanden over 18 år må disse samtykke til at domfelte kan gjennomføre straffen i hjemmet med elektronisk kontroll. Barn som berøres av beslutning om straffegjennomføring med elektronisk kontroll skal gis informasjon og mulighet til å uttale seg før beslutning tas, barnelova § 31 gjelder tilsvarende.

En viktig del av straffegjennomføring med elektronisk kontroll er at den domfelte kan opprettholde arbeid eller skole eller annen aktivisering under straffegjennomføringen. Det er derfor et krav at domfelte skal være aktivisert i et på forhånd avtalt antall timer per uke, som hovedregel minimum 20 og maksimum 45 timer. Dette kan innebære arbeid, skolegang, studier, behandling, kursvirksomhet og lignende. I tillegg til denne aktiviseringen er domfelte pålagt å møte jevnlig for kriminalomsorgen for å sikre en tett, faglig oppfølging. Møtene kan bestå i deltakelse i faglig virksomhet, individuelle samtaler eller andre hensiktsmessige og kriminalitetsforebyggende tiltak.

Domfelte kan innvilges permisjon av kortere varighet, og delgjennomførere kan innvilges permisjon etter ordinær kvote dersom vilkårene for permisjon er oppfylt.

Den som gjennomfører straff med elektronisk kontroll, fullbyrder ubetinget fengselsstraff, og det er etablert et kontrollregime som skal gjenspeile dette. Kontrollen er så omfattende at uregelmessigheter blir oppdaget og nødvendige restriktive beslutninger treffes døgnet rundt, alle dager i uken. Brudd på gjennomføringen håndteres effektivt, om nødvendig ved umiddelbar innsettelse i fengsel. Det er et totalforbud mot inntak av rusmidler i enhver form som ikke er lovlig foreskrevet, samt bruk av alkohol. I tillegg til det elektroniske utstyret blir kontrollen med domfelte utført gjennom uanmeldte kontrollbesøk i hjemmet og på sted for sysselsetting, samt ved urin- og utåndingsprøver og obligatoriske oppmøtene for kriminalomsorgen.

Den tekniske delen av kontrollen innebærer at domfelte har en fotlenke festet rundt ankelen, og en mottaker plassert i domfeltes bolig. Ved hjelp av radiofrekvens-teknologi kan kriminalomsorgen kontrollere at domfelte overholder vilkåret om opphold i eget hjem til avtalt tid. Dersom radiofrekvensteknologi ikke anses tilstrekkelig kan kriminalomsorgen benytte fotlenker med sporingsteknologi, hvor sporing aktiveres dersom domfelte bryter vilkår om oppholdssted. I tillegg kan det benyttes videosamtaleløsning for kontroll og samtaler, fjernalkoholmåling, samt fingeravtrykk og ansiktsgjenkjenning for å kontrollere identitet.

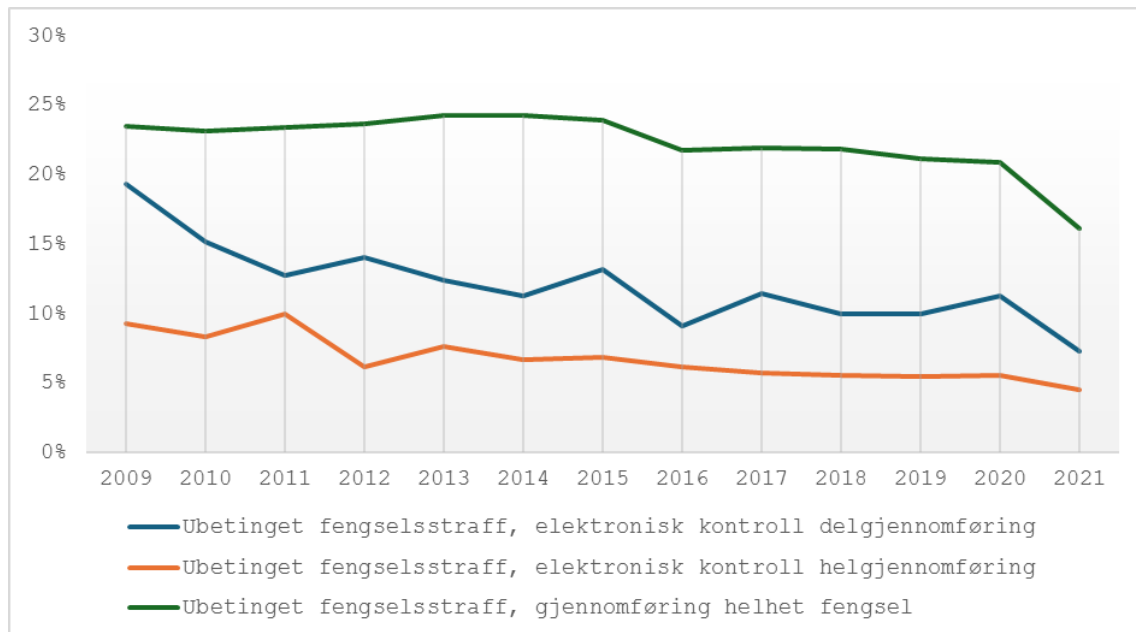
I 2024 ble bruk av sporingsteknologi benyttet i totalt 9 saker, enten ved hel- eller delgjennomføring. Videosamtaleløsning med mulighet for fjernalkoholmåling ble benyttet om lag 7000 ganger i løpet av 2024. Fjernalkoholmåling erstatter fysiske besøk med formål om alkoholkontroll. Dette benyttes i utstrakt grad, og er særlig hensiktsmessig ved lange reiseavstander og utfordrende geografiske forhold.

Tilbakefall

Tilbakefall er definert som første gjerningsdato etter gjennomført ubetinget fengselsstraff og straff i samfunnet. Det nye lovbruddet må medføre ny dom til kriminalomsorgen, uavhengig av straffegjennomføringsform i den nye dommen. Ny dom måles ved første gjerningsdato i det nye hovedlovbruddet.

Av alle typer ubetinget straff som gjennomføres i fengsel og samfunn er tilbakefallet, målt etter 2 år, lavest etter løslatelse fra ubetinget fengselsstraff med elektronisk kontroll, med hhv. 7 prosent for helgjennomføring og 5 prosent etter delgjennomføring. Tilbakefallet er høyest etter løslatelse fra ubetinget fengselsstraff som i sin helhet gjennomføres i fengsel, med 16 prosent. Målt etter 5 år er tilbakefallet vesentlig høyere, men fremdeles relativt lavt for elektronisk kontroll. For de som ble løslatt i 2019 er tilbakefallet høyest for ubetinget fengselsstraff som i sin helhet gjennomføres i fengsel med 27 prosent, og lavest for ubetinget fengselsstraff med elektronisk kontroll, helgjennomføring med 9 prosent.

Man ser en særlig positiv utvikling etter at ubetinget fengselsstraff med elektronisk kontroll ble utvidet og gjort nasjonalt i 2014. Effekten av innføringen av elektronisk kontroll blir altså mer synlig over tid. Tilgjengelig kunnskap om effekten av elektronisk kontroll på tilbakefall indikerer at selve innholdet i straffegjennomføringen er av stor betydning sammenlignet med ubetinget fengselsstraff som i sin helhet gjennomføres i fengsel, særlig økt tilknytning til utdanning og arbeidsliv og redusert behov for trygdeytelser (Rasmussen, Øye, Sverdrup, & Rieckes, 2024).

Evaluerings og forskning

I februar 2024 leverte Vista Analyse på oppdrag fra Justis- og beredskapsdepartementet en systematisk kunnskapsoversikt over eksisterende forskning om straffegjennomføring med elektronisk kontroll. Denne avdekket store variasjoner på tvers av land, men nordisk litteratur ga støtte til tidligere funn om at ordningen bidrar til reduksjon i tilbakefall, er samfunnsøkonomisk lønnsomt og har positive effekter når det gjelder arbeidslivstilknytning, utdanning og redusert trygdeavhengighet. Rapport 2024/6 kan leses her: <https://www.vista-analyse.no/no/nyheter/ny-rapport-effekter-ved-bruk-av-elektronisk-fotlenke/>

NOVA publiserte i 2023 en rapport om rettsoppfatning i Norge ("Rettsoppfatning i Norge. Holdninger til straff og straffegjennomføring i den norske befolkningen." NOVA rapport 1/2023). Forskingen viser historisk lav støtte til strengere straffer og økt oppslutning om alternative straffformer som elektronisk kontroll. Litt over halvparten var enig i at flere bør kunne gjennomføre fengselsstraff med elektronisk kontroll, og bare én av fire var uenig. Rapporten er tilgjengelig på: <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/handle/11250/3051102>

KRUS og KDI har oppdatert statistikk over tilbakefall blant løslatte fra straffegjennomføring i samfunn. Tilbakefall defineres som første gjerningsdato etter løslatelsen som medfører ny dom som skal gjennomføres i kriminalomsorgen. Måleperioden omfatter løslatte fra straffegjennomføring i samfunn i perioden 2015-2020. For straffegjennomføring med elektronisk kontroll er tilbakefallet etter 2 år på 5 prosent, og etter 5 år på 10 prosent. Tilsvarende andel for samfunnsstraff er hhv. 10 og 19 prosent, og for fengsel 20 og 25 prosent. Fullstendig oversikt er publisert i årsrapport for 2023 på: <https://www.kriminalomsorgen.no/>

Statistisk sentralbyrå viser i en forskningsrapport fra august 2016 at andelen personer som begår nye lovbrudd etter endt straff er lavere blant de som gjennomfører straff med elektronisk kontroll er lavere enn for de som soner i fengsel. Rapporten finnes på: www.ssb.no/en/forskning/discussion-papers/electronic-monitoring-and-recidivism

Vista analyse gjennomførte høsten 2015 en evaluering av elektronisk kontroll, på oppdrag fra Justis- og Beredskapsdepartementet. Rapporten vurderer måloppnåelse og virkning av ordningen, i tillegg til en nytte/kost-analyse. Konklusjonen viser at elektronisk kontroll er et godt tiltak, med verdimeessig nytte både for domfelte, pårørende og samfunnet som helhet, gir et lavere tilbakefall og store samfunnsøkonomiske gevinster sammenlignet med fengsel. Rapporten "Evaluering av soning med fotlenke" (2016/2) ble publisert i 2016 og er tilgjengelig på: www.vista-analyse.no/no/publikasjoner/evaluering-av-soning-med-fotlenke/

Internasjonal praksis

De aller fleste land både i og utenfor Europa bruker i dag elektronisk kontroll som et ledd i strafferettspleien. Dette kan være som en straffegjennomføringsform, som en selvstendig straffereaksjon som kan idømmes av retten, til bruk ved permisjon og frigang, som varetektssurrogat, i åpne fengsler og som omvendt voldsalarm (kontaktforbud med elektronisk kontroll). De fleste land benytter både radiofrekvensteknologi og sporingsteknologi for dette formålet.

Blant annet kan Sverige, Danmark og Finland vise til gode erfaringer med elektronisk kontroll som straffegjennomføringsform gjennom mange år og evalueringer som viser svært gode resultater, også når det gjelder å redusere risikoen for tilbakefall til ny kriminalitet. De nordiske landene har en forholdsvis lik tilnærming til denne straffegjennomføringsformen. «Den skandinaviske modellen» med elektronisk kontroll innebærer en tett faglig oppfølging og kontroll av domfelte, og har høstet gode erfaringer og internasjonal anerkjennelse.

For øvrig varierer løsningene i både innhold, målgruppe og valg av teknologi. Felles er likevel en stadig økende bruk av elektronisk kontroll i strafferettskjeden, med begrunnelse i behov for mer kapasitet, rimelig alternativ til ordinære fengselsplasser, sikkerhetsmessig forsvarlig løsning med god kontroll og samtidig en kvalitetsmessig god straffegjennomføring som kan redusere risikoen for ny kriminalitet.

Informasjonsbrosjyre om straffegjennomføring med elektronisk kontroll kan lastes ned her: www.kriminalomsorgen.no/fotlenke, eller bestilles fra Kriminalomsorgsdirektoratet: postmottak-8005@kriminalomsorg.no, eller på telefon 404 38 800